

Petr Žantovský: Jak jsem potkal knihy – 48. díl. Mami, zabila jsem

26.10.2018 12:03

Zcela výjimečně se v tomto cyklu zastavujeme u textu z oblasti beletrie, dříve se s jistou něhou říkalo „krásné literatury“, což je v překladu z francouzštiny totéž, ale vypadá to osobněji a méně učeně. A činíme tak asi právě proto, že dnešní kniha je velice osobní, i když s tou krásou... Jak to o ní napsal tuším Vladimír Holan? „Krása přišla už šílená.“ Nejnovější, právě v těchto dnech na pulty knihkupectví přistávající román Marcelly Marboe je plný tohoto zdánlivého oxymóronu. Je o kráse, lásce, ale i nenávisti a zradě, ale hlavně o tragickém neporozumění.

Foto: Hans Štembera
Popisek: Petr Žantovský

Marcellu Marboe známe nejen jako autorku řady více či méně lehkovážných knížek pro děti i dospělé, ale z mediální zkušenosti vytěžila i publicistický román Bitva na Kavčí hoře – byla totiž členkou Rady České televize v době tzv. krize v ČT, na přelomu let 2000-2001, a pro její realistická svědectví o tehdejší malosti lidí a jejich zájmů na pozadí velkých slov o pravdě a svobodě ji nejspíš dodnes Pražská kavárna nemůže přijít na jméno.

Její aktuální kniha nese hned tři tituly: Mami, zabila jsem – aneb Příliš mnoho lásky, a též v závorce Naše absurdní realita. Všechny jsou namístě. Román pojednává o slepé vášni (i zklamání) ženy a muže, přičemž oba přicházejí z jinak definovaných hodnotových poměrů – ona: dcera středostavovské, normální české rodiny, on: ze smíšeného vztahu muslimského otce a nemuslimské matky, přičemž její role se zřetelně smrškla jen do historické vzpomínky. Příběh počátku a konce lásky mladé české vyznavačky umění a arogantního, despotického, avšak zprvu charismatického polo-muslima je průmětnou pro zobrazení exemplárního nesouladu představ a reality, etických vzorců a neetických činů.

Ano, autorka sama, jak stojí níže, v přetištěném autorském doslovu, vychází ze snahy ukázat na to, jak špatně může fungovat koexistence tak odlišných, ba protikladných světů. Co je na knize cenné, krom kvalit literárních, je to, že nejde o samoúčelný agitační plakát, nýbrž o truchlivě chirurgický řez do živého. Je to sdělení, že nic není černobílé, ale od jistých tónů šedi už nastupuje nesnesitelnost – života, světa, lidí, vztahů.

Vybrali jsme tuto knihu proto, že – podobně jako u Michela Houllebecqa v jeho románové fikci Podvolení, i zde je zvolena forma příběhu, literární narace, pro sdělení jistého, řekněme: občanského a obecně lidského postoje či varování. A zatímco Podvolení je instalováno do (kdovíjak) blízké budoucnosti, kniha Marcelly Marboe je pevně usazena v přítomnosti. Možná i proto bude v budoucnu moci sloužit také jako sugestivní svědectví o našem čase a jeho dilematech.

Kniha totiž přede vším ostatním nejvíce pojednává o hodnotových proměnách. To ostatně konstatoval ve svém doslovu i Karel Richter, dlouholetý předseda Klubu autorů literatury faktu:

„Autorka vtahuje čtenáře do současného světa, který rezonuje znepokojujícími jevy „jinosti“. V prolínání kontinentů a ras se rozvírá i propast mezi tradicí jednotlivých etnik a tak zvanou „politickou korektností“ civilizované společnosti. Úspěchy prudce se rozvíjející vědy a techniky jsou sice omračující, ale ve srovnání s nimi povážlivě zaostává morálka a etika – manipulování s lidmi se stává obecnou normou. Nástroje ovládnutí druhých již většinou nejsou represivní, ale vysoce sofistikované. Nové technologie, nabídka virtuálního kyberprostoru a digitalizace, to vše vede k vytváření nového životního stylu a nového typu amorálního člověka bez skrupulí. Plíživou devastací člověka a jeho života tento třígenerační román demonstruje na proměně psychiky, životních názorů a hodnot (lásky, přátelství, čestnosti, morálky, duchovních kvalit atd.) rodičů, dětí a vnuků. Dnes již milenec není ten, kdo druhého nezištně miluje, ale ten, s kým sdílíme sex. Přítel není ten, kdo nám obětavě pomáhá a stojí při nás v těžkých životních situacích, ale ten, kdo nás na sociálních sítích „lajkuje“ atd.“

Proč byla tato kniha (a lhostejno, je-li, či není-li, případně nakolik je) autobiografická, napsána, dozrává autorka sama v závěrečné kapitole:

Proč...

„Jeden můj přítel se mě zeptal, proč jsem se já, autorka půvabných dětských knížek a humorně laskavých příběhů o zvířatech a docentovi H., rozhodla napsat tenhle úděsně mrazivý, syrový horor ze současnosti, který do jisté míry i predikuje budoucnost.

Otázka mě zarazila. Nejspíš jsem román napsala proto, že jsem ho vzhledem k nějakému vnitřnímu imperativu napsat musela, stejně jako jsem kdysi musela napsat publicistický román Bitva na Kavčí hoře anebo kontroverzní sbírečku novel Vyměním týnedžra za cokoli. Ve své podstatě totiž nejsem ani tak moc spisovatelka, jako spíš „hledáčka“. Pochybující žena, které nestačí přebírat „hotově servírované“ odpovědi a pravdy, ale touží hledat odpovědi a pravdy vlastní, na základě vlastních, praxí verifikovaných argumentů. Myslím si, že účelné není dávat na otázky hotové odpovědi, ale spíš přemýšlet a k uvažování nutit i ty druhé. Neboť podstatné, jak známo, není dosažení cíle, ale cesta k němu. V našem případě vede trnitá cesta vlastním myšlením, které by teoreticky mělo být zločinem pouze v totalitních režimech. Ale kdo ví...

Napsala jsem tenhle multikulturní, třígenerační a halucinogenní román také z obavy, že se současný rozháraný svět ocitl v nouzi zdravého lidského rozumu. Čím dál tím víc mi vadí posouvání a bourání zaužívaných hodnot, citová vyprahlost, glorifikace majetku, ztráta přirozené lidskosti stejně jako záměrné překrucování skutečnosti a mediální manipulace ve jménu tak zvané „politické korektnosti“.

Politická korektnost je ideová struktura, která má za úkol formovat myšlení nemyslicích, ale ve svém důsledku i lidí myslících, kteří ovšem mají strach vlastní názor projevit a z obav se tedy podřizují oficiálně stádním pravdám. Politická korektnost se tak vlastně stává názorovou manipulací a cenzurou, byť v rouše beránčím.

Uznávanou hodnotou politické korektnosti je například multikulturalismus. Jenže už se nemluví o druhé tváři historicky zaužívaných tradic těchto prolínajících se, ale různých, struktur. Uznává se také právo na náboženské vyznání, ale už se mlčí o násilí, které je v některých náboženstvích zakódováno a pro věřící se stává příkazem. Systém politické korektnosti, tedy vynucování šablonovitého, předem naprogramovaného vidění světa, rozhoduje, o čem lze a nelze mluvit, jak myslet a konat. Politická korektnost – původně boj proti bezpráví, kterého se společnost dopouští třeba na menšinách – se změnila na moderní formu šikany. Ti, kteří bojují za právo na vlastní názor, jsou odsuzováni, umlčováni a hanobeni, označováni za vyznavače rasismu, sexismu, fašismu, komunismu a jiných „-ismů“. Politická korektnost tedy odmítá demokracii a rozděluje svět na přitakávače a odpůrce. Tím podporuje intelektuální nestatečnost a morální úpadek. Je to nové náboženství, které na otázky našeho příliš složitého světa předkládá hotové odpovědi, o kterých se nediskutuje.

V tomto románu mi jde tedy o vytvoření paralely individuálního a soukromého s celospolečenským a veřejným. Manipulace je vlastně jistý druh znásilnění, kterého se může dopouštět nejen jeden subjekt na subjektu druhém, ale prostřednictvím ovládnutí psychiky i mocenské společnosti na zbytku konzumním způsobem života zlhostejnělé nemyslicí masy. Ze slabosti a strachu se lidé zpronevěřují vlastní identitě, začínají sloužit myšlenkám, které jim nejsou vlastní, a podvolují se manipulaci, která na ně útočí čím dál sofistikovanějšími technickými prostředky.

Manipulátoři, (či třeba samozvaně „vyvolení“), pak z objektu svého zájmu vytvářejí dobrovolného otroka (otroky), kteří názory manipulátorů nejen nekriticky sdílejí, ale dokonce je považují za vlastní a napomáhá jejich realizaci.

Manipulátoři (či „vyvolení“) si pak vytvářejí osobní morálku a mravnost podle svých potřeb a tou pak ospravedlňují sporné činy, které údajně nevykonali v zájmu vlastním, ale v zájmu společnosti. Lež je kouzelná hůlka, která sice podepře, ale též pokříví. Poctivost a čest se stávají vysmívanými archiváliemi. Současná VIP společnost si osobuje právo manipulovat nemyslicí masou. Neviditelný Bůh trhu štědře obdarovává své věřící, ovšem vazalství ve službě peněz je možné jen proto, že jsme na to lhostejně přistoupili, jako bychom nevěděli, že ztráta mravního zákona byla vždycky v dějinách lidstva osudově nebezpečná. Pitoreskní doba zrcadlově vytváří pitoreskní tváře i osudy svých tvůrců. Tedy také tohle jsem měla potřebu říci.

Podobné ideové struktury jako je moderní „politická korektnost“ ovšem fungovaly ve všech společenských formacích, neboť ve všech byla hybnou silou touha po slávě, ovládnutí a vlastnění, a je lhostejné, jakými prostředky lze těchto cílů dosáhnout.

Také nejzákladnější obraz lidské duše je ve své postatě od počátku lidstva stejný. A má-li k tomu někdo příležitost, lze systematickým tlakem na likvidaci tohoto nehmotného pojmu lidmi úspěšně manipulovat. Je až zarážející, jak málo společnost, prostřednictvím vědy a techniky úspěšně pronikající do makro i mikrokosmu, rozumí lidské duši, jak málo chápe její ovladatelnost v závislosti na manipulacích či náboženství. Ano, i náboženství je manipulační formou ovládnutí druhých, a také ono se v zájmu „čehosi vyššího“ dopouští zločinů proti lidskosti, zejména na základě využívání strachu.

V neposlední řadě mi v románu jde i o vztah společnosti k ženám a její neschopnost obhájit jejich práva. Ženy byly utiskovány snad ve všech formacích (možná kromě matriarchátu). Například biblická Eva byla ta, která z touhy po vědění neposlechla a ochutnala zakázané ovoce. Tím se tolik provinila, že byla odsouzena stát se Adamovi, který neochutnal, otrokyní na celé věky. Stát se nejen otrokyní lásky, ale i otrokyní ekonomickou, tedy Adamovým majetkem. Sama nepatřím k feministkám, uznávám, že životní role muže a ženy je od přírody jiná, ale chladnou mě nenechává žádná nespravedlnost či bezohlednost, které se povrchní konzumní společnost dopouští na komkoli, včetně takzvaného slabšího pohlaví.

Základní nití, vinoucí se celým románem, je ovšem varující niterně osobní příběh Anny, který má upozornit na to, jak těžké je v životě nalézt správného partnera a jak snadné je udělat osudovou chybu, která pak drasticky ovlivní život nejen původce tohoto špatného kroku, ale i mnoha dalších aktérů.

Osobnostní negativní posun psychiky, který je naší společností označován pojmem „psychopatie“, lze nalézt napříč ve všech společnostech a náboženstvích, ovšem ve strukturách, které mají zlo a násilí přímo zakódované v povinnostech k víře nebo etniku, není výskyt podobné anomálie považován za poruchu psychiky, ale za osobnostní přednost. Jak je známo, jedinou možnou obranou proti psychopatovi je útěk, který ovšem většina společnosti považuje za selhání, a ten, který „selhal“, nikde nenalezne legitimní ochranu. Zjednodušeně řečeno, román je vlastně praktickou kuchařkou pro ženy, jak si v životě pořádně zavařit...

Nadčasovým prvkem, prolínajícím se celým románem, by mělo být Annino druhé „já“, varující a predikující. Její podvědomí, obracející se k nadpřirozené síle zakotvené v lidské psychice, románový příběh Anny sice uzavře, ale jen zdánlivě. Příběh dějin, v nichž se lidstvo opakovaně dopouští stejných chyb, omylů a nespravedlností, uzavřený není. A právě tento neuzavřený konec by měl provokovat ke kladení si dalších a dalších otázek a hledání odpovědí na ně.

Jsem si vědoma toho, že moje varovné otázky nechce mnoho lidí naší postkřesťanské, konzumní společnosti slyšet. Jsou to především ti představitelé korektní elity, kteří balamutí vlastní svědomí. Zavírají oči před praktikami příležitostí využívajících pragmatiků, jež pod pláštikem „všeobjímající“ lásky popírají propastný rozdíl mezi uvažováním těch, které přivedl do našich končin praotec Čech, a uvažováním lidí odkojených vražednou ideologií cizího náboženství, či hnaných ekonomicko existenčními touhami po nezasloužené lepším životě. Zejména politicky korektní elita často bývá úplně odtržená od obav obyčejných lidí a snaží se své oponenty omezovat. Hlavně je nezbytné jinému názoru „nedat prostor“. Nejen v médiích, ale ani v životě... Nejde přitom o nic jiného než o snahu zabránit lidem ve zločinu vlastního myšlení, který je největší hrozbou pro „politickou korektnost“. Jejím heslem je sice „demokracie“, ale ta „správná demokracie“ je prosazována právě jen hlasateli zmíněné korektnosti.

Naděje, kterou kniha dává, tedy že zlo se nakonec vždycky potrestá samo, nejspíš politicky korektní není.

Anebo je?“

(Marcella Marboe – Mami, zabila jsem. Vendryně: Bronislaw Ondraszek, Nakladatelství Beskydy 2018. ISBN 978-80-87431-51-1)